

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

การป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่ง ในเขตสาธารณสุขที่ 6

Isolation Precaution Among Nursing Student in One Nursing College, Public Health Region 6

ชนิษฐา อติรัตนาวท.ม. (โรคติดเชื้อ)
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 4
จังหวัดราชบุรี

Khanittha A. M.S. (Infectious Diseases)
Prevention and Control Diseases Office,
Region 4, Ratchaburi Province.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งในเขตสาธารณสุขที่ 6

วิธีการศึกษา : เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ แบบตัดขวาง ศึกษาในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขแห่งหนึ่งในเขตสาธารณสุขที่ 6 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา : กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนรวมของความรู้ เจตคติ เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้ออยู่ในระดับดี แต่ด้านการปฏิบัติอยู่ในระดับพอใช้ และไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คะแนนเฉลี่ยของความรู้ เจตคติและการปฏิบัติไม่มีความแตกต่างกันตามลักษณะทางประชากร

สรุป : การติดเชื้อโรคในโรงพยาบาลส่งผลกระทบทำให้เพิ่มภาระงานในการดูแลผู้ป่วย สูญเสียทางเศรษฐกิจ และทำให้ผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่เสี่ยงที่จะเกิดการติดเชื้อได้ การขจัดปัญหาเหล่านี้จะทำให้บริการพยาบาลมีคุณภาพเชิงประจักษ์ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ด้วยการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ ดังนั้นควรมีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ แก่นักศึกษาพยาบาลอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะและเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อต่อไปในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพ

ABSTRACT

Objective : To study the behavior of isolation precaution among nursing students in one nursing college, public health region 6.

Method : The crosssectional study was conducted among nursing students in one nursing college, public health region 6 by using a structural questionnaire. Data analysis by descriptive and analytic statistics.

Results : The results were that :

1. Surveys reported good levels of knowledge about isolation precaution among the target group.
2. Good levels were scored by questionnaire surveyed about their attitude about isolation precaution.
3. Medium levels were reported for amount of isolation precaution practice.
4. There were not significant relationships between knowledge attitude and practice about isolation precaution.

5. By using T-test in analyzing characteristics of studied subjects with the mean scores of knowledge attitude practice about isolation precaution were not significantly difference.

Conclulsion : With this evidence, it indicates that the effective learning and teaching should be implemented in nursing students.

บทนำ

ปัจจุบันมีผู้ป่วยจำนวนมากที่ป่วยด้วยโรคติดเชื้อ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นปัญหาสาธารณสุขของโลกและประเทศไทย แม้ว่าจะมีการดำเนินการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อมาอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่นโรคเอดส์ที่ยังคงมีผู้ติดเชื้อรายใหม่ ผู้ป่วยเอดส์อยู่เป็นจำนวนมาก¹ โรคไวรัสตับอักเสบบีที่พบผู้เป็นพาหะอยู่ประมาณ 3.1 ล้านคน² และยังมีโรคอุบัติซ้ำที่แพร่กระจายเชื้อทางฝอยละของอากาศขนาดเล็กที่สามารถกระจายไปได้ไกล เช่น วัณโรค โดยเฉพาะวัณโรคที่ดื้อยาทวีจำนวนสายพันธุ์มากขึ้น ทำให้รักษาหายยากและเกิดปัญหากว้างขวางทั่วโลก หรือโรคอุบัติใหม่ที่แพร่กระจายเชื้อทางละอองน้ำมูก น้ำลายและการสัมผัส เช่น โรคซาร์ส หรือแม้กระทั่งโรคไข้หวัดนกที่เป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วนในปัจจุบันก็ยังไม่มีการยืนยันแน่ชัดว่าแพร่กระจายเชื้อโดยทางใดบ้าง³ สภาวะโรคของผู้ติดเชื้อดังกล่าวมักมีอาการของโรคที่ทำให้ต้องเข้ารับรักษาในโรงพยาบาล และอาจเป็นสาเหตุของการแพร่กระจายเชื้อมาสู่ผู้ป่วยอื่น ญาติผู้ป่วย รวมถึงบุคลากรที่ปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วย อาจมีโอกาเสี่ยงจะได้รับอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานจนเป็นสาเหตุของการ

ได้รับเชื้อโรคต่าง ๆ จากผู้ป่วย ซึ่งการลดหรือจัดการข้อปัญหาดังกล่าวสามารถดำเนินการได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ (Isolation precaution)

พยาบาลเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยเป็นแกนกลาง⁴ ดังนั้นการเตรียมพยาบาลให้เป็นผู้มีความสามารถทั้งในด้านวิชาการ การปฏิบัติงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อในสถานการณ์ปัจจุบันที่ต้องเผชิญอยู่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ และนำผลการวิจัยเสนอผู้เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการผลิตพยาบาลที่มีความสามารถในการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ ซึ่งนอกจากจะป้องกันตัวเองจากการติดเชื้อแล้ว ยังส่งผลถึงคุณภาพการดูแลผู้ป่วยและนำไปสู่การเป็นสถานบริการที่มีคุณภาพ

วัสดุและวิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ แบบตัดขวาง (crosssection-

nal study) ศึกษาในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 จำนวน 89 คน ซึ่งเป็นประชากรทั้งหมดในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขแห่งหนึ่งในเขตสาธารณสุขที่ 6 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยสอบถามคุณภาพเครื่องมือแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนาคือร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงวิเคราะห์คือ การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย

(T-test) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (pearson product moment correlation) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษา

ประชากรที่ศึกษาเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 41.6 ชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 58.4 ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 31.5 เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ 1 ครั้ง รองลงมา ร้อยละ 30.3 และ ร้อยละ 27.0 เคยรับความรู้ดังกล่าวจำนวน 3 ครั้งและ 2 ครั้ง ตามลำดับ และไม่มีผู้ใดไม่เคยได้รับความรู้ดังกล่าวมาก่อน ประชากรที่ศึกษาร้อยละ 29.2

เคยมีประวัติเคยถูกเข็มหรือของมีคมทิ่มขณะปฏิบัติงานในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาและมีประวัติถูกเลือดหรือสารคัดหลั่งกระเด็นใส่ขณะปฏิบัติงานร้อยละ 53.8 การปฏิบัติตนหลังได้รับอุบัติเหตุดังกล่าวของกลุ่มประชากรยังปฏิบัติไม่ถูกต้อง

ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ ของกลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.1 มีระดับความรู้โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี แต่เมื่อพิจารณาความรู้เป็นรายข้อพบว่าข้อความรู้ที่กลุ่มประชากรตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 80 โดยเรียงลำดับการตอบถูกจากน้อยไปมากคือ การแพร่กระจายเชื้อโดยการสัมผัสทางตรงของโรคเอดส์และโรคไวรัสตับอักเสบบี การ

ใช้อุปกรณ์ป้องกันโรคซาร์ส โรคที่แพร่กระจายทางผออง ละออง น้ำมูกน้ำลาย ความหมายของการปฏิบัติขั้นพื้นฐานเพื่อป้องกันการติดเชื้อ (standard precaution) การปฏิบัติการขั้นพิเศษเพื่อควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ (transmission based precaution) ความหมายของแหล่งรังโรค และระยะเวลาที่ต้องใช้อุปกรณ์ป้องกันเมื่อดูแลผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ ร้อยละ 16.9, 33.7, 55.1, 60.7, 62.9, 70.8, 73.0 และ 75.3 ตามลำดับ สำหรับความรู้ที่กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ตอบถูกมากคือวิธีการปฏิบัติที่เป็นองค์ประกอบหลักของการป้องกันการติดเชื้อและการควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ

เจตคติโดยรวมเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อของกลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 52.8 อยู่ในเกณฑ์ดี และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเจตคติที่ต้องปรับเปลี่ยนคือ การใส่อุปกรณ์ป้องกันตามหลักการป้องกันการติดเชื้อและการแพร่กระจายเชื้ออย่างเคร่งครัด บางครั้งทำให้ขาดความคล่องตัว ในการปฏิบัติงานไม่จำเป็นต้องรู้ว่าผู้ป่วยรายใดติดเชื้อเอดส์ถ้าปฏิบัติตามหลักการป้องกันการติดเชื้อและการแพร่กระจายเชื้อ และการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวปฏิบัติเพื่อป้องกันตัวนักศึกษาเองเท่านั้น

การปฏิบัติตามหลักการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อของกลุ่มประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 62.9 ปฏิบัติได้ถูกต้องอยู่ในเกณฑ์พอใช้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าพฤติกรรมปฏิบัติที่ต้องเปลี่ยนแปลงให้ปฏิบัติเป็นประจําให้มากกว่าร้อยละ 80 คือการไม่ใช้ผ้าเช็ดมือผืนใหญ่ร่วมกัน การไม่แยกอุปกรณ์รับประทานอาหารของผู้ป่วย การไม่ใส่ถุงมือแทนการล้างมือเมื่อปฏิบัติการพยาบาลหรือสัมผัสสิ่งสกปรก การไม่เคลื่อนย้ายผู้ป่วยติดเชื้อ การสวมปลอกเข็มไม่ถูกวิธี การให้คำแนะนำญาติผู้ป่วยเพื่อป้องกันการติดเชื้อจากโรงพยาบาล การสำรวจตัวเองว่ามีบาดแผลก่อนปฏิบัติงานหรือไม่ การให้คำแนะนำผู้ป่วยเพื่อป้องกันการติดเชื้อจากโรงพยาบาล การสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อที่

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อ และควบคุมการแพร่กระจายเชื้อของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขแห่งหนึ่งในเขตสาธารณสุขที่ 6

ตัวแปร	ความรู้		เจตคติ		การปฏิบัติ	
	r	p-value	r	p-value	r	p-value
ความรู้	1	.	.161	.132	.127	.234
เจตคติ	.161	.132	1	.	-.013	.902
การปฏิบัติ	.127	.234	-.013	.902	1	.

เหมาะสมกับผู้ป่วยที่ต้องดูแล และการสวมถุงมือเมื่อสัมผัสบาดแผล หรือสารคัดหลั่งจากผู้ป่วย

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อ และควบคุมการแพร่กระจายเชื้อของกลุ่มประชากรที่ศึกษาระหว่างด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ พบว่าพฤติกรรมเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

เมื่อวิเคราะห์หาความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อ และควบคุมการแพร่กระจายเชื้อของกลุ่มประชากรที่ศึกษาจำแนกตามตัวแปรลักษณะทางประชากรคือ ชั้นปีที่กำลังศึกษา ประวัติการได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ ประวัติการเคยถูกเข็มหรือของมีคมทิ่มตำ หรือเคยถูกเลือดหรือสารคัดหลั่งกระเด็นใส่ขณะปฏิบัติงานในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา พบว่าไม่มีปัจจัยใดที่ทำให้คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อ และควบคุมการแพร่กระจายเชื้อของกลุ่มประชากรที่ศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิจารณ์

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าคะแนนรวมของความรู้ และเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อ และควบคุมการแพร่กระจายเชื้ออยู่ในระดับดี แต่การปฏิบัติอยู่ในระดับ

พอใช้ สอดคล้องกับการศึกษาของ สิทธิ อติรัตน⁵ ที่ทำการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์หลักสูตรต่อเนื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อแบบครบวงจร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าควรมีการเน้นในประเด็นของการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวให้อยู่ในระดับดี แต่จากการศึกษาของ ประไพ บุรินทรามาตย์⁶ พบว่าสาเหตุที่บุคลากรไม่ปฏิบัติตามหลักการป้องกันการติดเชื้อแบบครบวงจรคือบุคลากรไม่มีเวลา โดยเฉพาะในกรณีเร่งด่วน ดังนั้นจึงต้องมีการฝึกทักษะการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในทุกภาวการณ์ปฏิบัติงาน

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อ และควบคุมการแพร่กระจายเชื้อพบว่าไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่าง ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ ผลการศึกษครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ พรพรรณ เขียวปัญญา⁷ ที่ศึกษาในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพพบว่าความรู้ ทศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์มีความสัมพันธ์ทางบวกในการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอดส์ และไม่สอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์และพยาบาลศาสตร์หลักสูตรต่อเนื่องที่พบว่าความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเรื่องการป้องกันการติดเชื้อแบบครบวงจรและการป้องกันวัณโรคมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก

ว่ามาตรการการป้องกันการติดเชื้อ และควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ (isolation precaution) เป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่เป็นที่คุ้นเคยดังเช่นมาตรการป้องกันการติดเชื้อแบบครอบจักรวาล ที่เป็นที่รู้จักกันโดยแพร่หลายมากกว่า

สรุป

การติดเชื้อโรคในโรงพยาบาล ส่งผลกระทบทำให้เพิ่มภาระงานในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น สูญเสียค่าใช้จ่ายด้านยาด้านจุลชีพและด้านการดูแลผู้ป่วยสูงมากถึง 4,600 ล้านบาทต่อปี⁸ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่เสี่ยงที่จะเกิดการติดเชื้อได้ การขจัดปัญหาเหล่านี้จะทำให้บริการพยาบาลมีคุณภาพเชิงประจักษ์ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ด้วยการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่านักศึกษาพยาบาลศาสตร์แม้ว่าจะเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อทุกรายของประชากรที่ศึกษา และคะแนนความรู้โดยรวมอยู่ในระดับดี แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อก็มีจำนวนถึงร้อยละ 32 (8/25 ข้อ) ที่มีคะแนนไม่ถึงร้อยละ 80 เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับคะแนนเจตคติรายข้อ และการปฏิบัติในสถานการณ์จริงด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เห็นชัดเจนว่าควรมีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะและเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติเพื่อป้องกันการติดเชื้อและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลที่เป็นสถานที่เก็บข้อมูลในศึกษาวิจัยครั้งนี้และขอขอบคุณนักศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค. สถานการณ์

- ผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีอาการในประเทศไทย ณ วันที่ 30 กันยายน 2546. (อัครสำเนา) 2546.
2. กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอช ไอ วี และผู้ป่วยเอดส์เด็กและผู้ใหญ่ในประเทศไทย พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา ; 2546. หน้า 1-15.
3. กรมควบคุมโรค. เอกสารการประชุมเรื่อง แนวทางการปฏิบัติในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยโรคไข้หวัดนก ; 6 ตุลาคม 2546 ; ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์. กรุงเทพฯ : 2546.
4. จินตนา ยูนิพันธ์. การเรียนการสอนทางการพยาบาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; 2527.
5. สิทธิ อติรัตน. พฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อจากการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชบุรี. 2546
6. ประไพ บุรินทรมาตย์ และ สุนทรี เกตุทัต. การสำรวจความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ การปฏิบัติการพยาบาลและทัศนคติของพยาบาลต่อผู้ติดเชื้อเอดส์และผู้ป่วยเอดส์. วารสารพยาบาล 2535 ; 41(4) : 327-341.
7. พรพรรณ เจริญปัญญา. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทัศนคติ เกี่ยวกับโรคเอดส์กับการปฏิบัติในการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพในการพยาบาลสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา : โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย.เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ; 2535.
8. จรุณ ปิยวราภรณ์. นโยบายกระทรวงสาธารณสุข : การควบคุมและป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล 6-8 สิงหาคม 2546 ; ณ โรงแรมพาวเวอร์ลี้น ริมแคว-ริสอร์ท. กาญจนบุรี : 2546.